

Toespraak in de Amsterdamse Studentenekkllesia op zondag 10 juni 2007
door Hester Smits

Lukas 12, 22-34: Over de spelende, lerende en beeldende mens

'As it is in heaven' is een film die gaat over een dirigent die teruggaat naar zijn geboortegrond. Een gesloten dorp waar bewoners met elkaar trouwen en rouwen. De dirigent zoekt rust vanwege zijn hartaanval en wordt gevraagd om het kerkkoor te begeleiden. Hij doet dat op zijn eigen passionele wijze. Hij wil mensen losmaken, open laten bloeien. Daniël wil ze laten zingen. En dat maakt wat los in zo'n gesloten gemeenschap. De ene vrouw gaat bij haar man weg, de ander wordt verliefd op de dirigent, oude vetes worden uitgevochten. En Gabriella zingt over een nieuw leven. Een leven zoals zij het wil, een liedje gecomponeerd door Daniël over de hemel op aarde. Gabriella wordt geslagen door haar man, bont en blauw, waar haar kinderen bij zijn. De koorrepetities verlossen haar even van haar slaafse bestaan. Het liedje gaat daar over, dat zij ook iets mag vinden, dat zij een keuze heeft om te leven, een ander leven dan met een man met losse handjes.

Mocht u deze film al gezien hebben dan weet u dat het een sentimentele draak is. geen wonder dat-ie een oscar heeft gewonnen voor beste buitenlandse film! Maar, en daar gaat het me om: ik zat te kijken op de bank naar de film en schoot toch vol bij het zien en horen van het liedje van Gabriella. En terwijl je dan ook allemaal heel verstandige dingen zegt als stel je niet aan, wat een vreselijke film en wat stink ik er weer makkelijk in, is er dan opeens een schietgebedje: God, dit is het wat wij bedoelen. Wij, jij en ik. Dat mensen momenten kennen waar ze zichzelf loszingen.

Dat ik u dit vertel is niet des vrijzinnigen. Een rechtgesneden vrijzinnige zou niets zeggen over de band met God. Te privé, te binnenkamers. De intimiteit van de relatie met God daar geeft een vrijzinnige niet zo snel woorden aan. Deels omdat woorden wellicht de pretentie hebben om iets of iemand te vangen. En als je het dan onder woorden hebt gebracht dan zou het wel eens stellig kunnen worden of in de kerk zelfs leerstellig. De eerbied ten opzicht van God als grond van bestaan brokkelt een beetje af. Je moet niet het gevoel hebben dat je God wel in de hand hebt. God is een geheim. Een mysterieuze werkelijkheid die het menselijke omvat maar ook te boven gaat. Tegelijkertijd is het vrijzinnig om te zeggen dat geloof een zijswijze is en geen zienswijze. Het is een manier van in het leven staan.

Arne Jonges, vrijzinnig predikant, zegt dat prachtig in zijn boek: 'Alsof het zo is'. Over geloof als zijswijze zegt hij: *'geloof is in eerste instantie geen opvatting omtrent iets' maar duidt op een fundamentele grondhouding die ons de moed geeft om te bestaan en die ons overeind houdt.* Het gaat om een fundamentele grondhouding. De praktijk van geloven moet daaraan gerelateerd worden. En niet andersom. De alledaagse geloofspraktijk wordt weer gevoed door het heilig spel van de liturgie. En dan ligt de nadruk op spel. Spelen is van wezenlijk belang. Precies met de ernst van kinderen. Als je kinderen ziet spelen dan zijn ze in hun rol. Vadertje, moedertje, doktertje, verzin het maar. Op dat moment spelen ze voor het echie. Voor het echie: het gaat niet over waar of niet waar. Je speelt voor het echie. De spelende mens gaat dus geen waar of niet waar vragen stellen met bijbehorende conclusies. De gelovige spelende mens doet alsof. Alsof God bestaat. Alsof de wereld een koninkrijk kan worden. Alsof Jezus over het water kan lopen. Het is niet waar,

het is voor het echie. Je gaat op in je rol. Kijk naar Gabriella. Zij zingt haar liedje en droomt dat ze beroemd is, dat haar leven groots en meeslepend is, dat ze zich los kan maken van haar man. Is het waar. Nee, zij gaat op in haar rol. Het is voor het 'echie'. maar hoe meer je doet alsof hoe meer je de geest aan je zijde vindt. Het spel is er niet voor het spel maar voor het leven dat moet worden geleefd. Vanuit het spel, de spelende mens, is er een nieuwe oriëntatie op hoe we leven. Precies dat zou de samenvatting kunnen zijn van het gelezen fragment uit Lukas.

In Lukas staat geschreven dat Jezus een oproep doet om niet bezorgd te zijn over je ziel en over je lichaam. De letterlijke vertaling van het werkwoord bezorgd zijn is bezorgd bezig zijn. Het doelt op je leven actief vullen met zo bezig zijn met de alledaagse werkzaamheden dat er geen ander perspectief is. Voor alle piekeraars en tobbers is het een moeilijke opgave. Niet opgaan in alle gedachtes die je hoofd en hart vervullen over of je kind wel goed werkt, of je man wel genoeg thuis is, of je broer wel zijn moeder bezoekt of het eten wel lekker genoeg is. Als je kijkt waar wij ons druk over maken dan gaat het daarover. Over of alles wel op tijd geregeld is en netjes, of de kinderen het wel naar de zin hebben, of we een groot sociaal netwerk hebben. Nederland pretpark. Kijk dan naar de raven en de leliën op het veld. Zij zaaien niet, zij maaien niet, ze spinnen niet en ze weven niet. Jullie zijn toch veel meer waard dan vogels? Wie van jullie is in staat door al dat zorgen een halve meter toe te voegen aan zijn leven? Prachtig al die vraagtekens. Het wordt niet geponeerd. Nee, we worden er met de haren bijgesleept. Nou, geef eens antwoord? Waarom zou je bezorgd zijn?

Begrijp goed dat het geen kwestie is van zorgeloosheid. Er ligt in de oproep van Jezus geen veroordeling ten opzichte van aardse manieren van bezig zijn maar eerder de opdracht alle dingen in de goede samenhang te plaatsen en dan tot verantwoorde beslissingen te komen. Natuurlijk hebben we tijd nodig om verlangens van ziel en lichaam te realiseren maar laat dat je niet geheel en al vervullen. Zorgen voor wordt niet afgedaan maar wel wordt de vraag gesteld waartoe en waarom. In Lukas staat geschreven dat wij gericht moeten zijn op het koninkrijk. Vrees niet, kleine kudde, je vader wil niet liever dan het koninkrijk aan jullie geven. Vanuit die oriëntatie, een nieuwe oriëntatie, sta je anders in het leven. Je verkoopt wat je bezit, je bent vrijgevig en vol erbarmen. Dat is precies wat ik bedoel met vrijzinnigheid is een zijnswijze en geen zienswijze.

Als je op zo'n manier in het leven staat dan vereist dat een bepaalde ontwikkeling. Het betekent dat de gelovige mens ook een lerende mens wil zijn. Toen ik nog gemeentepredikant in Nieuwe Niedorp was verbaasde ik me wel eens oprecht over het feit dat er axioma's bestaan in het geloof. Op huisbezoek trof ik dan een vrouw die geen vraagtekens meer stelde bij het feit dat Jezus gestorven was voor onze zonden. Voor mij als gelovige ondenkbaar maar als pastor had ik diep respect voor zo'n geloof. Wat ik in eerste instantie dan afdeed als dogmatisme, als stil blijven staan in het zondagsschoolgeloof, bleek na doorvragen een onderbuikgevoel, om het zomaar te noemen. Dus met veel respect luister ik naar mensen die doorleefd spreken over wat ik afdoe als dogmatisch en toch kan ik met mijn vrijzinnig hart dat niet. Hooguit het afdoen van dogma's verheffen als dogma. Ik speel voor God en daarmee neem ik de vrijheid om elke keer weer geraakt te zijn

door een ander beeld. Maar naast de spelende mens, staat de relationele mens.

Voor mij is een gelovig mens in eerste instantie een relationeel wezen. Wie wij zijn wordt bepaald door wat wij lezen, door wat wij horen en terugzeggen, door wat wij zien of vermoeden. Onze identiteit is dus onderhevig aan allerlei invloeden en wordt daardoor bepaald. Maar andersom ook: degene die met mij praat, wordt ook door mij beïnvloed of veranderd op een bepaalde manier door wat ik zeg of doe. Beweegt mee. Zou je dat ook van God kunnen zeggen? Dat God bepaald wordt door onze levens, door onze kijk, door onze oriëntatie? Misschien wel. Wij drukken ons uit in menselijke beelden over God. Daarmee geven we God gezicht, mogelijkheden en eigenschappen. Blijft staan dat God een geheim is. Nooit helemaal te vatten in menselijk taal, nooit helemaal te begrijpen. In ons en boven ons uit. Beelden, onze beelden, zijn daarin belangrijk. Het geeft ons de gelegenheid om in contact te komen met die mysterieuze werkelijkheid. Tegelijkertijd kunnen we de menselijke taal, onze beeldvorming, bespreekbaar maken met anderen. Zo blijven verstand en emotie in geloof bij elkaar. Toon Tellegen illustreert dat prachtig aan de hand van een brief van de karper.

Aan de onbekende die over het water gaat

Geachte onbekende

Van de zalm heb ik gehoord dat u bestaat. Hij zegt dat u iemand bent. Maar hij weet niet hoe u er uitziet en hij weet ook niet wat u allemaal nog van plan bent met het water. Ik ben de karper.

Misschien kent u mij. Misschien bent u zelfs op mijn verjaardag geweest. Er waren zoveel dieren. Als u op mijn verjaardag bent geweest, hebt u mij misschien iets horen voordragen. Of was u toen al weg?

Als u er nog was, vond u het dan mooi?

Ik schrijf u om te zeggen dat ik heel blij ben met het water.

Als u daarover gaat, dan dank ik u.

Wel zou het soms iets harder mogen stromen, met van die luchtbelletjes erin, en kleine draaikolken. Ik houd van draaikolken. Kleine draaikolken, tenminste. Kunt u daarvoor zorgen?

U mag trouwens best ook weer eens een overstroming geven. Langs een boom omhoogzwemmen, dat is zo heerlijk...Als u dat eens wist, dan liet u het wel altijd overstromen. Maar misschien weet u dat wel, maar is het niet makkelijk, dat overstromen. Ik weet zelf ook dingen die niet makkelijk zijn en die ik toch graag wil. Springen bijvoorbeeld, de lucht inspringen. Ik ben benieuwd of u dat kunt. Misschien weet u wel een goede manier daarvoor. Als dat zo is, hoor ik dat graag van u.

Maar dat bevroren 's winters, waarom doet u dat? Wat hebt u eraan? Wilt u dat laten!

De karper hield even op met schrijven en dacht na. Toen schreef hij weer door;

Neemt u mij niet kwalijk dat mijn humeur mij even ontglipte, maar ik weet niet of u zelf wel eens vastgevroren in uw water hebt gezeten. Dat is verschrikkelijk!

Nu ga ik weer zwemmen.

U mag zich trouwens best eens bekend maken. Of alleen aan mij, als u dat prettiger vindt. Ik kan zwijgen, daar kunt u op rekenen. Maar u mag ook onbekend blijven.

Vindt u het goed dat ik u nu groet?

*Dan groet ik u.
De karper.*

De brief is een prachtig voorbeeld hoe je een onbekende aanspreekt in je eigen belevingswereld. Vanuit speelse gedachtes over water wordt zo een beeld geschetst gebaseerd op wat de zalm vertelde aan de karper. Zo zou je ook de Bijbelverhalen kunnen lezen. Als uitdrukkingen van het onbekende, als beelden van een geheim. Zo lezen we dan in Lukas dat die onbekende die over het water liep nu iets zegt over niet bezorgd bezig zijn maar gericht zijn op het koninkrijk.

En daarmee bereiken wij een onuitputtelijke schat in de hemel. Dat is minder. Ik heb het liever hier. In deze wereld. Hier ben ik opgericht. Als ik het verhaal met de titel van de film vertaal dan kom ik er beter uit: As it is in heaven. Wees niet bezorgd bezig maar doe als de raven en de leliën dan is het 'net als in de hemel'. Daar waar mensen opengaan, waar vanuit de grond van ons bestaan mensen in staat zijn om zich los te zingen. Daar is de hemel en waar de hemel is, is je schat en waar je schat is daar zal ook je hart zijn.

De spelende mens is gebaseerd op het boek van Arne Jonges, *de brief van de karper* is ontleend aan een artikel van Hetty Zock.